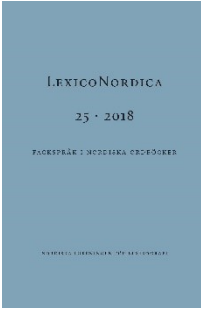


LexicoNordica

Titel:	Terminologiske ressourser i Norge: nye brugergrupper og bruksområder	
Forfatter:	Ole Kristian Våge	
Kilde:	LexicoNordica 25, 2018, s. 173-191	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2018 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Terminologiske ressurser i Norge: nye brukergrupper og bruksområder

Ole Kristian Våge

Who are the end users of terminology resources, and in which areas are such resources employed? This article explores these questions in the handbooks of terminology and other seminal publications. Furthermore, the article identifies certain fields of application emerging in Norway, i.e. terminology resources in digitalization of the public sector, in language technology, in education, and in plain language measures.

1. Innledning

Hvem er brukerne av terminologiske ressurser, og hvordan blir disse ressursene brukt? Spørsmålet blir stadig aktualisert, ikke bare på grunn av terminologiens nye bruksområder, men også fordi det i det siste har blitt satt spørsmålsteget ved legitimiteten til terminologi som fag. Nedbyggingen av terminologiske fagmiljøer i Norden de siste årene bærer vitnesbyrd om at utvikling av terminologiske ressurser ikke blir prioritert like høgt som tidligere. I Sverige ble det i 2018 besluttet å legge ned Terminologisentrum (TNC), som har vært landets nasjonale senter for fagspråk og terminologi siden 1941. I Danmark besluttet Copenhagen Business School i 2017 å legge ned DANTERM-centret og landets eneste utdanningstilbud i terminologi. I Norge er det eneste akademiske fagmiljøet i terminologi, ved Norges Handelshøyskole (NHH) og Universitetet i Bergen, betydelig redusert, og det blir knapt tilbudt undervisning i faget.

I lys av denne situasjonen er det nødvendig å diskutere hvem som er brukerne av terminologiske ressurser, og hvilken rolle

termbaser og termlister har innenfor de nye bruksområdene. En slik diskusjon kan bidra både til terminologifagets utvikling og ikke minst til fagets styrking og legitimitet. Samtidig har den også betydning for kvaliteten på terminologiske ressurser.

I denne artikkelen vil jeg aller først avgrense hva jeg regner som terminologiske ressurser. Deretter vil jeg se på hvordan brukere av og bruksområder for slike ressurser blir tematisert i håndboklitteraturen i terminologi samt i et par andre sentrale, normative tekster i faget. Med dette rammeverket vil jeg forsøke å besvare de innledende spørsmålene, særlig i norsk sammenheng. Til slutt vil jeg ta for meg nye bruksområder som utpeker seg som særlig aktuelle. Denne gjennomgangen kan kaste lys over terminologifagets utvikling samtidig som den kan bidra til fagets legitimitet.

2. Terminologiske ressurser

Terminologiske ressurser er terminologiske data som er strukturert i egne oppsett, gjerne kalt termposter. Utvikling av terminologiske ressurser skjer hovedsakelig på to måter i Norge i dag. En god del virksomheter lager enkle termlister og publiserer dem i rapporter eller på nettsider. I sin enkleste form inneholder de termer og som regel definisjoner. Noen av dem er rikere ved at de inneholder synonymi eller ekvivalente termer på to eller flere språk. De terminologiske dataene i slike termlister er gjerne atskilt ved hjelp av kolonner eller med tabulatoravstand. Listene har derfor en nokså flat struktur som i liten grad egner seg til maskinell gjenbruk.

Andre virksomheter står bak mer omfattende termbaser. Disse er databaser som inneholder terminologi fra ett eller flere fagfelt, og som brukerne får tilgang til gjennom et eget søkegrensesnitt. Termbaser er oppbygd av termposter med standardiserte datafelt, og noen av dem er gjerne strukturert etter begrepsrelasjoner i en slags ontologi, noe som gjør dem anvendelige til maskinell gjenbruk.

I motsetning til Sverige, der det finnes én nasjonal termbase (Rikstermbanken), har Norge en distribuert termbasestruktur. Det betyr at det finnes flere separate termbasener, og det er særlig fem av dem som utpeker seg i kraft av sitt omfattende innhold. NHH forvalter Termportalen, som inneholder flere termbasener fra fagfelt som bl.a. økonomi, finans, maritime fag og juss, totalt 95 879 termposter. Standard Norge, som er det største av standardiseringsorganene i landet, forvalter termbasen Snorre, som inneholder terminologi fra en rekke tekniske fagfelt, fra bygg og anlegg til bedriftsorganisasjon og næringsmiddelteknologi, totalt 55 500 termposter. Utenriksdepartementet forvalter EU-basen, som inneholder terminologi fra oversatt lovverk fra EU, totalt 43 061 termposter. Helsebiblioteket forvalter Medical Subject Headings (MeSH), som er en flerspråklig database med emneord for bibliografisk indeksering, katalogisering og litteraturgjenfinning utviklet for biblioteker i helsesektoren, totalt 19 085 norskspråklige termposter. Langt mindre er Språkrådets termwiki, som inneholder terminologi fra akademiske disipliner som bl.a. astronomi, kjønnsforskning, klima, lingvistikk og kjemi, totalt 2 200 termposter. Sistnevnte termbase skal være et lavterskeltilbud til fagmiljø som ikke disponerer egne termbasener. I tillegg til disse finnes det flere mindre termbasener i Norge.

I Stortingsmelding 35 (2007–2008) *Mål og mening* blir Språkrådet i Norge tildelt funksjonen som nasjonalt samordningsorgan for utvikling og tilgjengeliggjøring av terminologi. Språkrådet arbeider derfor med å legge til rette for og koordinere utviklingen av terminologiske ressurser i Norge i samarbeid med en rekke institusjoner.

Island har en liknende organisatorisk tilordning ved at terminologiutvikling blir koordinert ved Árni Magnússon-instituttet. I Danmark ble terminologiutvikling ofte koordinert fra fagmiljøet ved Copenhagen Business School (inntil nedleggelsen av fagtilbudet), mens det i Sverige og Finland har vært henholdsvis de

halvoffentlige institusjonene TNC og Terminologicentralen (TSK) som har ivaretatt og samordnet terminologiarbeidet. Finske TSK har samme status som tidligere, mens det svenske språkrådet kommer til å ta over deler av TNCs tidligere portefølje.

3. Brukergrupper

3.1. Hvem er de intensjonelle brukerne?

Et vesentlig poeng i den normative litteraturen i terminologi er at brukerne er viktige. Under rådene for hvordan terminologiarbeidet bør organiseres, skriver Suonuuti (2015:47) at man må «bestem[me] målgruppe, og vurder[e] dens behov». I *ISO 15188:2001 Project management guidelines for terminology standardization*, som er gjeldende standard for organisering av standardiseringsprosjekter i terminologi, blir det påpekt at man i forberedelsesfasen må «[i]dentify potential users» og «[i]dentify users' needs» (International Organization for Standardization 2001:10). Imidlertid sier ingen av disse tekstene hva som legges i dette.

I Kageuras (2015:57) oppstilling av vesentlige forskjeller mellom terminografi og leksikografi er brukergruppe én av flere parametere. For terminografiens del dreier det seg om «specialists, terminologists and documentalists», mens det i leksikografien er snakk om «lay people». Det er en dikotomi som med fordel kan nyanseres en del. En slik framstilling ignorerer først av alt fagleksikografien som en etablert underdisiplin av leksikografien. Videre legger Kageura til grunn at allmennheten ikke møter på eller har behov for tilgang til spesialisert kunnskap. Det er rimelig å anta at vanlige personer kommer borti terminologi i møte med helsevesenet, forvaltningsmyndigheter og til og med akademiske disipliner i noen tilfeller. Kategoriene til Kageura kan derfor i beste fall forstås som prototypiske.

Dobrina (2015:183) diskuterer hvem som er sluttbrukere («target users») av produktet til ulike typer termprosjekter, og hun opererer med følgende fem kategorier: 1) «domain experts (researchers, employees in an organization, participants in a project)», 2) «domain stakeholders (persons with an interest in, or a relation to, the domain)», 3) «translators of specialised language texts», 4) «single user (a person or an organisation)» og 5) «practically everybody in need of any kind of terminological information». Tidligere har Nkwenti-Azeh (2001:604ff.) listet opp følgende brukergrupper: «translators and interpreters», «technical writers», «subject specialists», «terminologists and lexicographers», «information and documentation specialists» og «language planners and standardization experts». Warburton (2015:363) deler på sin side brukergruppene i to: kommersielle aktører og offentlig sektor. Det som savnes i litteraturen, er en diskusjon om hvilke konsekvenser det får for det terminologiske arbeidet når man spesifiserer en bestemt målgruppe. Eller sagt på en annen måte: Hvordan blir kategorien brukergruppe operasjonalisert i terminologiarbeidet? Man kunne tenke seg variabler som alt fra kriterier for termutvalg til markedsføring av sluttproduktet.

Én ting er hva faglitteraturen sier om aktuelle brukergrupper. Noe annet er hvem termbasene eksplisitt henvender seg til. En gjennomgang av de fem største termbasene i Norge kan gi en pekepinn. Av Termportalen (Norges handelshøyskole), Termbasen Snorre (Standard Norge), EU-termbasen (Utenriksdepartementet), Språkrådets termwiki og Medical Subject Headings (MeSH) (Helsebiblioteket) er det bare sistnevnte som oppgir informasjon om målgruppe. I et faktaark lenket til den norske søkeportalen til MeSH står det at basen er myntet på studenter, forskere, helsepersonell, pasienter, pårørende og bibliotek- og utdanningsinstitusjoner (Folkehelsebiblioteket 2017).

3.2. Hvem er de faktiske brukerne?

Noe overraskende har det aldri blitt gjennomført noen undersøkelser av hvem som faktisk er brukerne av termbasene i Norge. Imidlertid har Árni Magnússon-instituttet gjennomført en brukeranalyse av Islandske språksekretariats ordbank, som er en nasjonal termbase (Þorbergsdóttir 2017). Ordbanken ble etablert i 1997 og har siden vokst til å inneholde ca. 180 000 termposter fra 60 termbasener, alle to- eller flerspråklige. Ifølge denne undersøkelsen var den største brukergruppen studenter (35 %), deretter fulgte oversettere (24 %), så forskere og spesialister (13 %), helsepersonell (11 %) samt noen mindre brukergrupper. Et annet funn i undersøkelsen var at de fleste brukte termbasene til å finne islandske ekvivalenter til en fremmedspråklig term (85 %), men mange søkte også ekvivalenter på et annet språk (58 %), og en del færre søkte etter definisjon (36 %). Det er altså mange studenter som bruker basen til å finne islandske og fremmedspråklige termer, og det er rimelig å anta at mye av forklaringen er å finne i det at det er høg grad av flerspråklighet i undervisning i universitets- og høyskolesektoren på Island.

Situasjonen er ikke ulik i Norge og de andre nordiske landene. Bruken av engelsk som vitenskapsspråk er omfattende og økende på en rekke fagfelt ved universiteter og høyskoler (Gregersen 2014). Flerspråklige termbasener med innhold fra vitenskapelige disipliner er derfor et verktøy som kan styrke det nasjonale fagspråket og dermed hindre domenetap innen sentrale disipliner. Mye av innholdet til Språkrådets termwiki stammer fra et ønske om å utvikle engelsk-norske termlister i undervisningsemner der engelsk står sterkt, og det er derfor ikke unaturlig å tenke seg studenter i disse emnene som brukere (se avsnitt 4.3). Hvorvidt de faktiske brukerne er studenter, vites egentlig ikke, men i betraktning av funnene på Island framstår det som sannsynlig.

3.3. Hva er bruksområdene?

Et annet fruktbart spor i denne undersøkelsen kan være å se nærmere på terminologiens bruksområder. Terminologiens prinsipper og metoder stammer opprinnelig fra et behov for å harmonisere definisjoner og termer i industri og produksjon (Cabré 2000:129). Fra denne klassiske tilnærmingen har det utgått ulike faglige retninger der man har videreforedlet disse prinsippene og metodene. Det å lage en uttømmende oversikt over alle retningene som terminologiens prinsipper og metoder anvendes etter, er ingen enkel oppgave. I håndbøkene gjøres det noen forsøk som er verdt å se nærmere på. Bauer (2015:223) vektlegger nokså allmenne bruksområder knyttet til tekstproduksjon og annen kommunikasjon, både innadrettet og utadrettet i organisasjoner og virksomheter, f.eks. teknisk skriving, dokumentasjon og kommunikasjon i salg, markedsføring og opplæring (se tabell 1).

technical writing	content and documentation management
language services	product management
software development	customer and staff training
procurement and purchasing	sales
legal and compliance	marketing and PR

Tabell 1: Bruksområder for terminologi ifølge Bauer (2015:334).

I samme håndbok gjør Warburton (2015:366f.) en liknende øvelse. Imidlertid vektlegger Warburton en rekke andre bruksområder, særlig knyttet til IKT og automatisering, f.eks. maskinoversettelse, automatisk innholdskategorisering, informasjonsekstrahering og tekstsammenfatning (se tabell 2). Samtidig må det understrekes at Warburtons liste bygger på både eksisterende og potensielle bruksområder. Med andre ord peker listen også på nye, framtidige bruksområder. Warburtons anliggende avgrenser seg dessuten til terminologiens bruksområder i private bedrifter.

controlled authoring	computer-assisted translation
content optimization for search and navigation	information retrieval
text summarization	information extraction
science and technology watch	question-answering systems
automatic content categorization	semi-automated glossary creation
content management	knowledge management
machine translation	indexing
search engine optimization	document filtering
text mining	product classification and cataloguing
federation of heterogeneous document collections	cross-lingual information retrieval
document summarization or abstraction keyword assignment	automatic construction of domain taxonomies and ontologies

Tabell 2: Bruksområder for terminologi ifølge Warburton (2015:366f.).

Mens Bauer tar utgangspunkt i terminologi i menneskelig kommunikasjon, vektlegger Warburton langt på vei terminologi i maskinell prosessering av informasjon. Dette skillet illustrerer tosidigheten i terminologisk arbeid: I noen bruksammenhenger tar man utgangspunkt i termer som kommunikative enheter, i andre bruksammenhenger tar man utgangspunkt i begreper som kognitive størrelser, og dermed som kunnskapsenheter. Dette utgjør både et analytisk og et metodisk skille i terminologifaget (Laurén, Myking & Picht 1997).

I det klassiske terminologiarbeidet har man tatt utgangspunkt i begreper som kognitive enheter, særlig i forbindelse med utarbeiding av enhetlig terminologi og definisjoner i tekniske standarder. I slikt arbeid skal det utarbeides begrepssystem før utforming av definisjoner og fastsetting av termer, i alle fall om man legger terminologiske prinsipper og metoder til grunn. Senere har terminologiarbeid og termbaser vært viktig i organisasjoner som

oversetter fagtekster. Termbaser fungerer da som et verktøy der oversettere slår opp for å finne ekvivalente termer i målspråket, ikke ulikt bruk av fagleksikografiske ressurser (se også avsnitt 4.5).

Det er metodologisk vanskelig å identifisere alle de faktiske bruksområdene for terminologiske ressurser i Norge siden det ikke foreligger noen undersøkelser her, og ei heller i andre nordiske land. Et alternativ er da en heuristisk tilnærming basert på erfaringene Språkrådet har hatt med støtte og bistand til terminologiske prosjekter de siste to årene. I kraft av sin samordningsfunksjon på feltet har Språkrådet god oversikt over aktuelle prosjekter og deres formål. Om man legger til grunn en slik framgangsmåte, utpeker følgende nye bruksområder seg som særlig aktuelle: digitalisering, språkteknologi, undervisning og klarspråk (se avsnitt 4). Det må likevel understrekes at denne gjennomgangen ikke er uttømmende, og flere tradisjonelle bruksområder blir kort nevnt i et eget punkt til slutt.

4. Aktuelle bruksområder for terminologiske ressurser i Norge i dag

4.1. Digitalisering i det offentlige

Stortingsmelding 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge* tar opp hvordan IKT kan benyttes for å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. I det ligger det at offentlig sektor skal utforme digitale løsninger som skaper sammenheng på tvers av sektoren, både for borgere og for private virksomheter. Blant annet skal borgere og virksomheter bare trenge å oppgi informasjon én gang til det offentlige. Dersom flere offentlige etater trenger den samme informasjonen, skal den altså utveksles mellom disse. En slik automatisk informasjonsutveksling mellom etater krever ikke bare en teknisk løsning, men også enhetlig terminologi. Mangel på koor-

dinert terminologiutvikling har gjort at det eksisterer eksempelvis 16 ulike definisjoner av termen *samboer* i det offentlige i Norge (Aanderud-Larsen 2018). Det gjør det vanskelig å utveksle informasjon og statistikk om samboere.

Derfor har det offentlige nylig satt i gang et oppryddingsarbeid i forvaltningsterminologien basert på et felles rammeverk i to etapper. I første etappe skal offentlige etater utvikle interne termbasener for egen forvaltningsterminologi, kalt «orden i eget hus-prosjekter» (DIFI 2018). I dag har etater som Skatteetaten, Nav, Brønnøysundregistrene, Statistisk sentralbyrå, Kunnskapsdepartementet og Lånekassen kommet i gang med dette terminologiarbeidet, og flere andre etater har signalisert at de setter i gang med arbeidet i løpet av 2018.

I andre etappe skal etater i størst mulig grad harmonisere termer og definisjoner på overlappende forvaltningsområder. I dag har Skatteetaten og Nav allerede kommet i gang med denne etappen på sine overlappende forvaltningsområder, mens Kunnskapsdepartementet for tiden harmoniserer administrativ terminologi i universitets- og høyskolesektoren.

Dette begrepsarbeidet bygger på terminologiens prinsipper og metode, og det utarbeides en felles standard i regi av Direktoratet for forvaltning og ikt for hvordan de terminologiske dataene skal modelleres og struktureres (ibid.). Arbeidet er derfor nært knyttet opp til fagområdene datamodellering og informasjonsarkitektur. Språkrådet har bistått direktoratet i utarbeidelsen av denne standarden og tilrettelagt for erfaringsutveksling i form av seminarer. Samtidig deltar Språkrådet i flere av prosjektene med terminologisk veiledning.

Termbasene som har blitt utviklet innenfor dette rammeverket, blir oftest omtalt som *begrepskataloger*, og det utvikles for tiden en felles portal, kalt *felles begrepskatalog*, som gjør det mulig for brukere å søke på tvers i alle de offentlige termbasene på ett og samme sted.

Det er påfallende at dette bruksområdet for terminologi ikke er nevnt i litteraturen. Riktignok finnes det en tradisjon for informasjonshenting og -organisering (se tabell 2), men det er noe ganske annet enn automatisk datautveksling mellom ulike virksomheter. Det kan skyldes at dette bruksområdet for terminologiarbeid er nokså nytt.

4.2. Språkteknologi

Språkteknologisk utvikling skjer på ulike felt. Ifølge en rapport utgitt av META-NET, et forskningsnettverk som skal bidra til det teknologiske grunnlaget for et flerspråklig europeisk informasjonssamfunn, skjer det hovedsakelig på områdene korrekturlesing, nettsøk, taleteknologi (talegjenkjenning og talesyntese), maskinoversettelse, dialogsystem, informasjonsekstrahering og tekstgenerering (De Smedt et al. 2012:17ff.).

Disse språkteknologiske områdene krever ulike typer språkressurser: tekstkorpus, talekorpus, parallellkorpus, leksikalske (herunder terminologiske) ressurser og grammatikker (ibid. 30). Det er særlig innen maskinoversettelse man ser at terminologiske ressurser har blitt og vil bli etterspurt i Norge.

Maskinoversettelse har vært et forsknings- og utviklingsfelt i mange år. De første løsningene var regelbaserte, men etter hvert har leverandørene av oversettelsesprogram gått over til en statistikkbasert metode. Nevromaskinoversettele har blitt viet mye oppmerksomhet de siste to–tre årene og representerer en mer avansert versjon av den statistikkbaserte metoden. Den er nå tatt i bruk av f.eks. Google og Microsoft. Denne metoden bygger på kunstige nevrone nettværk i maskinlærning, slik at sannsynligheten av riktig ord i målspråket blir analysert på setningsnivå.

Statistikkbaserte oversettelsesprogram krever store mengder parallelle tekster samt tospråklige termlister for fagspråklige oversettelser. Domenespesifikke språkressurser i form av tospråklige

termlister sikrer høy kvalitet på oversettelsen siden termen i mål-språket er fastsatt på forhånd uten at man må ty til sannsynlighets-utregning.

Imidlertid mangler det terminologiske ressurser mellom norsk og andre språk på en rekke områder, og META-NET-rapporten peker på at det finnes «flere leksikalske ressurser som dekker all-mennspråket, men det er betydelige mangler når det gjelder terminologi for spesialiserte domener» (ibid. 29). EU-kommisjonen har gjennom satsingen CEF Digital satt i gang prosjektet eTranslation, hvor man skal utvikle et maskinoversettelsesprogram mellom EU-landenes forvaltningspråk samt norsk og islandsk (EU-kommisjonen 2017). En av de nødvendige språkressursene er flerspråklige termbaser, og språkteknologivirksomheten Tilde koordinerer nå arbeidet med å samle nødvendige termressurser innen spesifikke domener.

Behov for terminologiske ressurser kan man også se kontu-rene av innenfor andre språkteknologiske domener, blant annet kunstig intelligens. Denne teknologien krever strukturert informasjon uttrykt i naturlig språk. Virksomheten IBM har utviklet Watson, en plattform for kunstig intelligens som kan anvendes på flere områder. Mest kjent er kanskje Watson for diagnosestilling i helsesektoren, og virksomheten legger også til grunn helsefaglige termlister i utviklingen av Watson på norsk. Det er imidlertid usikkert hva dette bruksområdet innebærer for terminologiarbeid i framtiden.

4.3. Undervisning

Stortingsmelding 35 (2007–2008) *Mål og mening* peker på fag-språk i universitets- og høyskolesektoren som strategisk viktig i norsk språkpolitikk på grunn av presset fra engelsk og faren for domenetap. Språkrådet har derfor satt i gang og støttet en rekke prosjekter som har hatt som mål å utvikle tospråklige termlister

i akademiske disipliner med stort innslag av engelskspråklig pensumlitteratur.

Første steg i dette arbeidet var et eget mønsterpraksisprosjekt i terminologi som skulle finne en egnet arbeidsmåte for utvikling av tospråklige termlister i academia (Våge 2016). I dette prosjektet, som tok for seg kjemisk terminologi, ble to ulike arbeidsmetoder prøvd ut, der den ene viste seg å være mest hensiktsmessig. Denne metoden gikk ut på at en mastergradsstudent gikk gjennom sentrale pensumbøker på engelsk og manuelt plukket ut fagtermer. Disse fagtermene ble lagret i et arbeidsark sammen med tilhørende definisjoner som studenten hentet fra fagordbøker, gjerne mellom tre og fem for hvert begrep. Slike arbeidsark ble gjennomgått i møter med mellom tre og fem fagpersoner fra flere ulike universiteter, og fagpersonene fastsatte norske fagtermer og norsk-språklige definisjoner. Disse ble i etterkant registrert i Språkrådets termwiki. Metoden har blitt overført til prosjekter i følgende andre disipliner: kjemi (fortsettelse av mønsterpraksisprosjektet), kognitiv lingvistik, kjønnsforskning, klima, astronomi, matematikk, celle- og molekylærbiologi og kryptovaluta og blokkjedeteknologi.

Termlistene var primært tenkt å fungere som språklig støttemateriale i undervisningen, og det samsvarer i høy grad med bruken av termbaser på Island. Det er påfallende at dette bruksområdet ikke blir omtalt i litteraturen ovenfor.

Heller ikke flerspråklige termlister utviklet for elever i videregående skole som har innvandringsbakgrunn, blir omtalt i litteraturen. Denne brukergruppen må gjennomgå samme fagopplæring som norskspråklige elever, men får i noen tilfeller tilgang til språklig støttemateriell i form av termlister på språk som f.eks. arabisk, dari og somali. I Norge utvikles det for tiden slike termlister innenfor naturfag og samfunnsfag (se Lunde, Halvorsen & Tusvik 2017). Språkrådet bistår med terminologisk veiledning på begge fagområdene.

4.4. Klarspråk

Klarspråk har blitt viet økt oppmerksomhet i Norge de siste årene, særlig i offentlig sektor, der Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og ikt har vært sentrale pådrivere. Arbeid med klarspråk har som formål å gjøre tekster, særlig de som retter seg mot andre enn fagfolk, mer brukervennlige og forståelige, og i en del sammenhenger betyr det også å lage termlister som forklarer sentrale termer i en tekst (Senje & Aasen 2010:59ff.). Flere statlige organer, f.eks. Datatilsynet, Lånekassen og Statens innkrevingssentral, har derfor laget termlister på sine nettsider der målgruppa er allmennheten som søker informasjon på disse sidene. Et interessant tilfelle er bransjeorganisasjonen Finans Norge, som har laget en termliste med vanskelige termer innen pensjonsordningen.

Utvikling av terminologiske ressurser som en del av klarspråksarbeidet er ikke nevnt i litteraturen ovenfor. Det betyr ikke nødvendigvis at termlister myntet på allmennheten er ukjent eller nytt innenfor terminologien. Det må heller forstås som at utviklingen av slike termlister nå blir integrert som en del av et mer helhetlig språkarbeid hos flere institusjoner.

4.5. Tradisjonelle bruksområder

I tillegg til de nye bruksområdene finner vi også eksempler på mer tradisjonelle. Standard Norge, som forvalter termbasen Snorre, arbeider med standardisering på flere områder. Terminologiarbeidet her er hovedsakelig knyttet til tekniske standarder og behovet for begrepsharmonisering (se ovenfor). Helsebibliotekets MeSH-base er hovedsakelig myntet på indeksering i fagbiblioteker, mens Utenriksdepartementets termbase er et hjelpemiddel i forbindelse med oversettelse av juridiske tekster fra EU til norsk.

5. Oppsummerende diskusjon

Formålet med denne gjennomgangen av brukergrupper og bruksområder for terminologiske ressurser har vært å peke på hvilken retning faget terminologi går i, særlig i Norge. Bruksområder som digitalisering, språkteknologi, undervisning og klarspråk har blitt særlig aktualisert de siste årene. Slike bruksområder for terminologiske ressurser erstatter neppe etablerte bruksområder i Norge, men må nok ansees som komplementære. Det er likevel påfallende at den terminologiske litteraturen ikke behandler disse bruksområdene. Det kan skyldes at bruksområdene er nokså nye, eller at de er særlig relevante i en norsk eller en nordisk sammenheng. Håndbøkene i terminologi er med få unntak skrevet av terminologer utenfor Norden.

Innledningsvis ble en gjennomgang av brukergruppene etterlyst. Vi har sett at de i liten grad er eksplisitte i eksisterende term-baser, og i en del tilfeller er det vanskelig å identifisere én bestemt gruppe. Større term-baser kan ha innhold som skal nå ulike brukergrupper og dekke flere bruksområder. Samtidig krever utviklingen av nye språkteknologiske verktøy gjenbruk av eksisterende termressurser. Term-baser må da være i stand til å utveksle innhold med hverandre og med andre språkteknologiske verktøy gjennom et API (application programming interface), et programmerings-grensesnitt som kan hente ut terminologisk informasjon fra en term-base til bruk i en ekstern programvare.

Utvikling av terminologiske ressurser bør gjøres med henblikk på målgruppen, ifølge litteratur i faget. Imidlertid savnes det en diskusjon om hva dette innebærer i praksis. Det kan for eksempel dreie seg om kriterier for termutvalg i et prosjekt og brukertilpassete definisjoner. Samtidig kan en slik brukerorientering være problematisk også, særlig om de terminologiske ressursene som utvikles, skal kunne brukes i andre sammenhenger. Med andre ord kan man spørre seg om for mye brukertilpassing kan hemme

gjenbruk. Kan for eksempel termlister utviklet for elever i videregående skole være uegnet til gjenbruk i kunstig intelligens? Er termlister som er utviklet i forbindelse med klarspråk, egnet som støttemateriale på høyere nivå i universitets- og høyskolesektoren? Denne artikkelen vil ikke forsøke å svare på spørsmålene, men nøyer seg med å peke på noen nye problemstillinger som følger med tilpassing til spesifikke målgrupper og nye bruksområder for terminologiske ressurser.

Terminologiske fagmiljøer har vært under press i Norden de siste årene. Det å identifisere hvilke brukergrupper og hva slags bruksområder faget utvikler terminologiske ressurser for, kan være en fruktbar vei for å legitimere fagets eksistens. I artikkelen har jeg skissert noen av disse nye bruksområdene der det er behov for terminologisk kompetanse.

Litteratur

Termbaser

Helsebiblioteket. Medical Subject Headings (MeSH). <<http://mesh.uia.no/>> (desember 2017).

Norges handelshøyskole. Termportalen. <<http://www.terminologi.no/forside.xhtml>> (desember 2017).

Språkrådet. Språkrådets termwiki. <<http://termwiki.sprakradet.no/wiki/Hovedside>> (desember 2017).

Standard Norge. Termbasen Snorre. <<http://www.standard.no/termbasen/>> (desember 2017).

Terminologicentrum. Rikstermbanken. <rikstermbanken.se>. (desember 2017).

Utenriksdepartementet. EU-termbasen. <<http://nfm.sdlproducts.com/multiterm>> (desember 2017).

Annen litteratur

- Bauer, Silvia Cerrella (2015): Managing terminology projects: Concepts, tools and methods. I: Kockaert & Steurs (2015), 324–340.
- Cabré, María Teresa (2000): *La terminología. Representación y comunicación*. Barcelona: IULA.
- De Smedt, Koenraad, Gunn Inger Lyse, Anje Müller Gjesdal & Gyri S. Losnegaard (2012): *Norsk i den digitale tidsalderen*. META-NET. <<http://www.meta-net.eu/whitepapers/e-book/norwegian-bokmaal.pdf>> (mai 2018).
- DIFI (2018): *Veileder for orden i eget hus*. Direktoratet for forvaltning og ikt. <<https://www.difi.no/fagomrader-og-tjenester/digitalisering-og-samordning/nasjonal-arkitektur/informasjonsforvaltning/veileder-orden-i-eget-hus>> (mai 2018).
- Dobrina, Claudia (2015): Getting to the core of a terminological project. I: Kockaert & Steurs (2015), 180–201.
- EU-kommisjonen (2017): eTranslation. <<https://ec.europa.eu/cef-digital/wiki/display/CEFDIGITAL/eTranslation>> (desember 2017).
- Folkehelsebiblioteket (2017): Faktaark: Medical Subject Headings (MeSH) – nå på norsk. <http://www.helsebiblioteket.no/om-oss/hjelp/informasjonsmaterieill/_attachment/255914?_ts=15d-od205eda&download=true> (desember 2017).
- Gregersen, Frans (red.) (2014): *Hvor parallelt. Om parallellspråkighet på Nordens universitet*. København: Nordisk minister-råd.
- International Organization for Standardization (2001): *ISO 15188:2001 Project management guidelines for terminology standardization*. <<https://www.iso.org/standard/26698.html>> (desember 2017).
- Kageura, Kyo (2015): Terminology and lexicography. I: Kockaert & Steurs (2015), 45–59.

- Kockaert, Hendrik J. & Frieda Steurs (red.) (2015): *Handbook of Terminology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Laurén, Christer, Johan Myking & Heribert Picht (1997): *Terminologi som vetenskapsgren*. Lund: Studentlitteratur.
- Lunde, Marit, Lene Halvorsen & Rim Tusvik (2017): Tematiske og flerspråklige ordlister i naturfag. I: Marianne Aasgaard & Ole Våge (red.): *Hvem er brukerne av terminologiske ressurser – og hvordan når vi ut til dem? Rapport fra NORDTERM 2017*. Oslo: Språkrådet, 107–111.
- Nkwenti-Azeh, Blaise (2001): User-Specific Terminological Data Retrieval. I: Sue Ellen Wright & Gerhard Budin (red.): *Handbook of Terminology Management*. Volume 2. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 600–612.
- Senje, Aud Anna & Kjetil Aasen (red.) (2010): *Klarspråk i praksis. Håndbok i godt forvaltningsspråk*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Stortingsmelding 35 (2007–2008) *Mål og mening*. <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008/id519923/>> (desember 2017).
- Stortingsmelding 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge*. <<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20152016/id2483795/>> (desember 2017).
- Suonuuti, Heidi (2015 [2008]): *Termlosen*. Oslo: Språkrådet.
- Porbergsdóttir, Ágústa (2017): Brugeranalyse af ordbanken. I: Marianne Aasgaard & Ole Våge (red.): *Hvem er brukerne av terminologiske ressurser – og hvordan når vi ut til dem? Rapport fra NORDTERM 2017*. Oslo: Språkrådet, 98–106.
- Våge, Ole (2016): Erfaringar frå eit mønsterpraksisprosjekt i kjemisk terminologi. Utprøving av to arbeidsmetodar. I: Nina Pilke & Nina Nissilä (red.): *Tänkta termer – Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*. Vasa universitet, 154–171.
- Warburton, Kara (2015): Managing terminology in commercial environments. I: Kockaert & Steurs (2015), 360–392.

Aanderud-Larsen, Silje (2018): *Begrepsarbeid i eget hus – orden i digitalskapen?* Innlegg på seminaret *Orden i eget hus – erfaringer og utfordringer i begrepsarbeidet*. Språkrådet 8. mai.

Ole Kristian Våge
seniorrådgiver, ph.d.
Språkrådet
Postboks 1573 Vika
NO-0118 Oslo
ole.vage@sprakradet.no